

EEN GOEDE METHODE OM BOKJES TE VANGEN

het legnet

Gerrit J. Gerritsen

Inleiding

Veel vogelaars en ringers kennen het bokje nauwelijks omdat de soort zich zelden laat zien en pas opvliegt als we het op één meter of minder naderen. Slechts door voorkeursbiotopen nauwkeurig "af te trappen", krijgen we een goede indruk van het aanwezige aantal.

Sinds 1973 neem ik deel aan de maandelijkse vogeltellingen langs de grote rivieren en tel dan het IJsseltraject Zwolle-Zalk v.v. grotendeels te voet. Bij deze tellingen bleek dat het bokje tijdens de najaarstrek veel algemener was dan bekend.

In oktober en november tel ik op bovengenoemd IJsseltraject regelmatig 10-15 exemplaren. Ook langs het Zwarte Water vond ik een goede pleisterplaats met een waargenomen maximum van 19 bokjes.

In 1988 startte ik vangpogingen op deze pleisterplaatsen met de volgende doelen:

- A VERZAMELEN VAN BIOMETRISCHE REFERENTIE-GEGEVENS
- B INZICHT KRIJGEN IN DE TURNOVER
- C MEER ZICHT KRIJGEN OP HET OVERWINTERINGSGBIED
- D INZICHT KRIJGEN IN HET HERKOMSTGEBIED

Voorkeursbiotoop in de IJssel-/Vechtdelta

In de uiterwaarden in de IJssel-/Vechtdelta prefereren bokjes natte liesgrasvegetaties die in de periode nazomer-herfst door runderen en/of paarden tot een lengte van ca. 10 cm afgegraasd worden. De begrazingsintensiteit is essentieel. Op plaatsen waar de vegetatie weinig wordt begraasd, blijft de bodem onzichtbaar en zal de dichtheid van bokjes nooit hoog zijn.

Bokjes zijn kieskeurig wat de bodemvochtigheid betreft en concentreren zich vaak op plaatsen waar een laagje water van 1-2 cm staat en de bodem enigszins vertrap is. Ook afstervende kalmoesvegetaties zijn in de herfst geliefd habitat. De hoogste dichtheid die ik in deze vegetaties vaststelde bedroeg drie bokjes op één m² ! Zoek bokjes vooral op die plaatsen waar de meeste watersnippen opvliegen, aangezien beide soorten hetzelfde biotoop benutten.

Het vangen

In 1988 startte ik mijn vangpogingen door zowel overdag als 's-nachts mistnetten in bokjesbiotoop te plaatsen en vervolgens de bokjes op te jagen in de hoop dat ze in het net vlogen. Dit bleek een weinig succesvolle methode waarbij de vangsten varieerden van 0-2 stuks per keer. Wel leuk van deze "drijfmethode" waren bijvangsten van porseleinhoen, ransuil en waterpieper. In 1990 ging ik experimenteren met een nieuw net dat ik "legnet" noem en vanaf dat moment heb ik altijd bokjes gevangen tot een maximum van 6 exemplaren per 3-4 uur.

Hoe ziet nu zo'n legnet eruit. Via het biologisch station "Rieselfelder Münster" was ik in het bezit gekomen van 3-baans steltlopernetten van 20 m lengte. Ik schoof drie van deze netten om 6 op elkaar geplaatste aluminium VT-buizen en reeg de netten met dun touw aan elkaar. Zo ontstond een groot net van circa 20x10 m (200m²), met aan weerszijden als "handvaten" de op elkaar geschoven aluminium buizen. Dit net leg ik op plaatsen waar ik de meeste bokjes verwacht en loop vervolgens voorzichtig in de lengterichting over het net in baantjes met een tussenruimte van ongeveer 50 cm. De onder het net liggende bokjes, ze vliegen immers pas op het laatste moment op, proberen bij benadering op te vliegen wat door het net belet wordt, waarna ze kunnen worden gepakt. Na een "slag" van 200 m² wordt het net opgetild en aansluitend weer neergelegd. Zo wordt op systematische wijze het bokjesbiotoop afgewerkt. Het is vermoeiend werk dat het beste met twee mensen tegelijk kan worden gedaan. Ik vang uitsluitend in oktober en november wanneer de dichtheid in mijn onderzoeksgebied het hoogst is. In principe kan het "bokken" met ieder nettype worden uitgevoerd maar een grof net is aan te bevelen omdat het zwaar te lijden heeft, zowel van het belopen als van stengels van bv. ridderzuring.

Resultaten

Inmiddels heb ik 58 bokjes gevangen, waarvan 51 met het "legnet". Het bokje wordt in ons land zeer weinig geringd, namelijk 396 ex. in de periode 1911-1988 (Wassenaar 1992). In dezelfde periode werden 10.139 watersnippen geringd. De hoofdreden lijkt het ontbreken van een goede vangmethode en de beperkte belangstelling voor - en kennis van deze soort bij de Nederlandse ringers. Hopelijk stimuleert dit artikel een aantal ringers aan deze boeiende soort te gaan werken.

Een grote verrassing is het hoge terugmeldingspercentage, namelijk 8,3 % van de 48 geringde vogels in de periode 1988-1993. De tien geringde bokjes in de herfst van 1994 zijn niet in de berekening meegenomen. Twee terugmeldingen kwamen uit Frankrijk, één uit Engeland en één uit Nederland.

De Nederlandse Ringcentrale verstrekte een overzicht van alle terugmeldingen van in Nederland geringde bokjes (*incl. vier bovengenoemde*). Dit zijn er 24, afkomstig uit de volgende landen: Frankrijk (15), Nederland (5), Marokko (2), Engeland (1) en Portugal (1).

Discussie

Aangezien het onderzoek nog niet afgerond is, geef ik hier in kort bestek de stand van zaken m.b.t. de in de inleiding genoemde onderzoeksdoelen:

A biometrie

Alle 58 vogels zijn gewogen en de maten zijn genomen van: vleugel, snavel, kop snavel, tarsus, tarsus + teen. In de maten blijkt relatief weinig spreiding te zijn; in de gewichten echter wel. De lichaamsruï blijkt langer door te lopen dan de literatuur aangeeft.

B turnover

Hoewel regelmatig twee maal in een week op dezelfde pleisterplaats is gevangen, werd nooit een ex. teruggevangen. Dit wijst in de richting van een hoge turnover.

C overwinteringsgebied

De uit dit onderzoek voortgekomen terugmeldingen bevestigen in grote lijnen het bekende beeld. De terugmelding uit Engeland is de eerste van een in Nederland geringd bokje.

D herkomst

Er is nog geen terugmelding uit de broedgebieden van de bokjes. Het herkomstgebied van de in Nederland doortrekkende en/of overwinterende bokjes blijft voorsnog onbekend. Meest waarschijnlijke herkomstgebieden zijn Finland en Rusland aangezien daar grote populaties voorkomen (Cramp & Simmons 1983).

OPROEP

Graag kom ik in contact met lezers die informatie (tellingen, vangsten) hebben over bokjes. Bij voorbaat dank.

Literatuur

Cramp Stanley & Simmons K.E.L. (eds.) 1983. Handbook of the Birds of Europe, the Middle East and North Africa VOL.III. Oxford.

Wassenaar, R. 1992. Ringverslag 1988 van het Vogeltrekstation Arnhem.

*adres: Gerrit J. Gerritsen, Julianastraat 40, 8019 AX Zwolle,
telefoon: 038 - 228122*